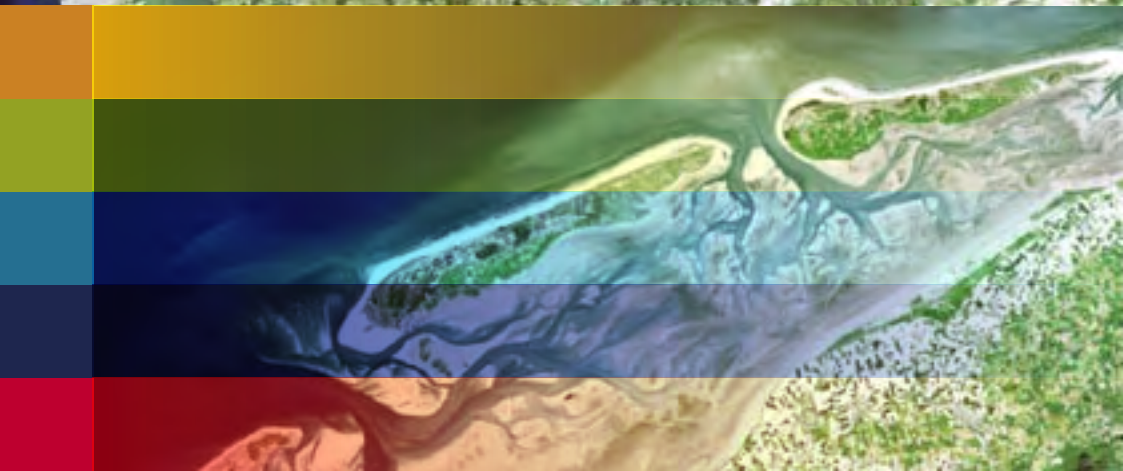

Wadden, wereld, wetlands

Rede uitgesproken door Hans Revier
bij zijn installatie als lector Mariene Wetlands Studies
op 5 april 2007.

The image features a large aerial photograph of a mangrove wetland, showing intricate root systems and water channels. A horizontal bar with a rainbow color gradient (orange, yellow, green, blue, purple, red) is overlaid on the top portion of the image. The text is positioned to the right of the image.

Wadden, wereld, wetlands

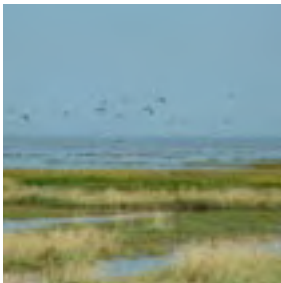
Rede uitgesproken door Hans Revier
bij zijn installatie als lector Mariene Wetlands Studies
op 5 april 2007.

In 2001 bezocht een delegatie uit het waddengebied het West-Afrikaanse land Benin. Dit werkbezoek vond plaats in het kader van het duurzame ontwikkelingsverdrag dat Nederland had afgesloten met deze arme, voormalige slavenkolonie. In het zuiden van dit tussen Nigeria en Togo ingeklemde, langgerekte land bevindt zich een uitgestrekte met mangrovebossen omzoomde zoutwaterlagune. Aangezien het duurzame ontwikkelingsverdrag met Benin wederkerigheid als basis had, waren we met name bij dit Lac Nokoue op zoek naar overeenkomsten en verschillen met ontwikkelingen rond de Waddenzee. Gesproken werd over het beheers- en ontwikkelingsplan in Benin, het tot stand komen van een Nota Waddenzee en natuurlijk over de visserij. De visserij op het Lac Nokoue is van levensbelang voor de plaatselijke bevolking. Het eten van schaal- en schelpdieren voorziet namelijk in de dagelijkse eiwitbehoefte. Volledig aangepast aan een leven in een wetland, maken de vissers gebruik van technieken die generatie op generatie worden doorgegeven. Zo lokt men grote garnalen met behulp van kleine olielampjes in gevlochten fuiken. De laatste jaren is men ook begonnen met het kweken van oesters. In het warme voedselrijke water gedijen schelpdieren goed. Het zijn met name de vrouwen die weten waar ze de oesters kunnen vinden en hoe ze, door kleine oesters uit te zaaien, een grote oogst kunnen bewerkstelligen. Ook hier is het, veelal mondeling overgedragen, praktijkkennis die aan de basis staat van deze vorm van visserij. Leven de 30.000 vissers ogenschijnlijk in harmonie met hun leefomgeving, toch staat hun voortbestaan onder druk. Beetje bij beetje verdwijnen de mangrovebossen - de kraamkamer van vele vissoorten - en de uitbreiding van de havenstad Cotonou bedreigt de natuurlijke overgang tussen de zee en het Lac Nokoue, waardoor verzoeting van de lagune gaat optreden. Het beheer- en ontwikkelingsplan probeert hier antwoorden op te vinden. Als alternatief voor de mangrovebossen creëert men kunstmatige kraamkamers voor vis en schoorvoetend ontwikkelt zich een vorm van toerisme.

oesterkweek in Benin >

Mariene wetlands, gebieden waar land en zee, zoet en zout geleidelijk in elkaar overgaan, zijn van nature voedselrijk. Zo'n tweeduizend jaar geleden maakte men daar in onze streken al dankbaar gebruik van. Dit blijkt o.a. uit de geschriften van Plinius de oudere. Rond het jaar 79 bezocht hij een gebied dat waarschijnlijk in de buurt van het huidige Delfzijl gelegen was. *'Daar bewoont dit miserabele ras opgehoogde stukken grond of platforms, die ze met de hand hebben aangelegd boven het niveau van het hoogst bekende getij. Levend in hutten gebouwd op de gekozen plekken, lijken zij op zeelieden in schepen als het water het omringende land bedekt, maar op schipbreukelingen als het getij zich heeft teruggetrokken, en rond hun hutten vangen ze vis die probeert te ontsnappen met het aflopende getij.'*, zo beschrijft hij in Naturalis Historia de plaatselijke bevolking. Het waddegebied bestond in die tijd uit uitgestrekte veenmoerassen, gelegen achter een aaneengesloten strandwal. Waar rivieren uitmondden, zoals ter hoogte van de monding van de huidige Eems, kon de zee kilometers ver landinwaarts stromen. De overvloed aan voedsel - vis, schelpdieren, vogeleieren en zeehonden -, de gedurende de zomermaanden voor beweiding geschikte kwelders en de mogelijkheid voor vervoer over water maakten het gebied geschikt voor menselijke bewoning. Het duurde dan ook niet lang voordat de bewoners de natuurlijke omstandigheden naar hun hand probeerden te zetten.

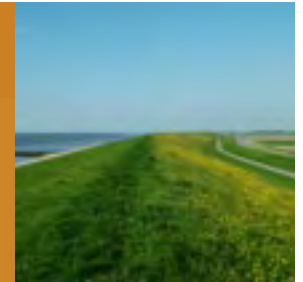

< voor beweiding geschikte kwelders

Strijd tegen het water heeft altijd centraal gestaan bij de verdere ontwikkeling van het waddegebied. Terpen en wierden werden opgeworpen en al voor de middeleeuwen begon men met het aanleggen van lage dijken. Zo af en toe wist de natuur het te winnen van de mens. Stormvloed sloegen delen van de strandwal weg en de binnendonderende zee sloeg grote delen van het veenmoeras weg. Zo kreeg de Waddenzee haar uiteindelijke vorm. In de waddeeilanden herkennen we nog de restanten van de oude strandwal. Nog steeds spoelen brokken oud veen aan, die herinneren aan het uitgestrekte veenmoeras. De bewoners van de kuststreek probeerden vanaf de vroege middeleeuwen hun door de kleiafzet vruchtbare land met dijken tegen de invloed van de zee te beschermen. Aan het eind van deze periode was er al sprake van een ondoorbroken dijklijn langs de gehele internationale Waddenzeekust. Tot in de zestiger jaren van de vorige eeuw wist men de bedijkte kleigebieden steeds verder uit te breiden door een ingenieus systeem van landaan-

winning. Maar soms ging het toch mis. Door ontwatering ten behoeve van de landbouw klonk het ingedijkte gebied in en kwam onder de zeespiegel te liggen. Dijkdoorbraken bij stormvloed hadden tot gevolg dat de zee weer terrein terugwon. Zo ontstonden de Zuiderzee, de Lauwerszee en de Dollard. In de zestiende eeuw werden die afgedamd en gedeeltelijk weer ingedijkt en ingepolderd. Zo markeren de huidige deltadijken scherp de grens tussen de uitgestrekte natuur van de Waddenzee en het door de strijd tegen het water gekenmerkte cultuurgebied achter de dijk.

deltadijken markeren de grens >

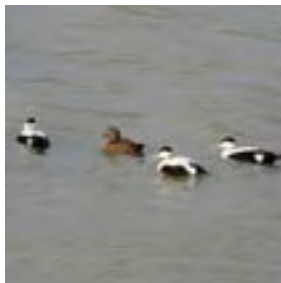

De haat-liefdeverhouding met de zee weerspiegelt zich niet alleen in het landschap, met zijn terpen en waterlopen. Ook de sociaal-economische en cultuurgeografische geschiedenis van het gebied is hierdoor sterk bepaald. Door de ligging aan zee heeft de bevolking al vroeg een levendige uitwisseling met geheel Europa. Tegelijkertijd voltrekt de ontwikkeling van het waddegebied zich ver weg van de politieke en culturele centra van Europa. Ondanks de relatieve rijkdom die de zeevaart en de landbouw op vruchtbare grond met zich meebrengt, blijven de waddenbewoners in de ogen van de politieke en culturele elite 'provincialen'. In de lange kuststrook van Nederland, Duitsland en Denemarken, aan de periferie van Noordwest-Europa, is er sprake van een overeenkomstige ontwikkeling van de politieke en culturele structuur. De wijze van dijkenbouw en afwatering, de sociale organisatiestructuur en een levende taaltraditie (het Fries) zijn daar exponenten van. Maar de waddenregio heeft zich nooit tot een politieke eenheid ontwikkeld. Door de geschiedenis heen hoorde de kuststrook bij verschillende landen en waren er verschillende overheersers. Toch ontwikkelde zich door de gemeenschappelijke vijand, het water, een unieke sociale organisatie. Een van bovenregionale instanties onafhankelijk bestuur waakte over de dijkenbouw en de afwatering. Deze vormen van zelfstandige samenwerking, die al in de vroege 11e eeuw ontstonden kennen we nu nog als de waterschappen in Nederland of het Deich- und Sielverband in Duitsland.

Tot ver in de 19e eeuw was er in de Nederlandse samenleving weinig belangstelling voor het waddegebied. Reisbeschrijvingen uit die tijd hebben het karakter van ontdekkingsreizen in onherbergzame oorden, duingebieden en stranden worden

aangemerkt als woeste gronden en een reis naar de waddeneilanden is ingewikkeld en ongemakkelijk. Maar door kunststromingen als de Romantiek en de Haagse School ontstaat belangstelling voor de natuur. Het is ontegenzeggelijk Jac. P. Thijsse, de grondlegger van de Nederlandse natuurbescherming, die in zijn aanstekelijke geschriften vele ogen opent voor de belangrijke natuurwaarden van het wadden-gebied. Thijsse concentreert zich met name op de vogel- en plantensoorten die op de waddeneilanden aangetroffen worden. In een artikel in De Levende Natuur uit 1924 steekt hij de loftrumpet over broedende eidereenden op Vlieland. *'Daar behoren Vlielanders trots op te zijn'*, zo concludeert hij, om er direct aan toe te voegen: *'maar de eenvoudigen onder hen houden geen rekening met wetenschappelijk belang of wettelijke bescherming en peuzelen de eitjes nog op uit voorvaderlijk instinct'*.

Gelijktijd met de groeiende belangstelling voor de natuur in Noord-Nederland, begint het toerisme zich te ontwikkelen. De gewoonte van de gegoede burgerij in Duitsland om te kuren aan de Noordzeekust vindt ook zijn weerklank op de waddeneilanden. In 1853 komt het eerste badhuis, met twee badkoetsen, op Ameland tot stand. En in 1887 opent het eerste badhotel op Schiermonnikoog haar deuren. Lange tijd is het toerisme voornamelijk gericht op het strand en de zee. Na de Tweede Wereldoorlog, als het recht op doorbetaalde vakantie gemeengoed is geworden, neemt het toerisme op de waddeneilanden een grote vlucht. Ook groeit de belangstelling voor de plas water die op weg naar de vakantiebestemming per veerboot overgestoken wordt: de Waddenzee.

< de loftrumpet over de eidereend

De Waddenzee ziet men in de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw vooral als waterstaatkundig probleem. Al sinds de 17e eeuw studeren waterbouwkundig ingenieurs op een gedeeltelijke inpoldering van het wad. In het kustbeheer op de waddeneilanden neemt men een voorschot op de uitvoering van dergelijke plannen. De nog steeds bestaande stuifdijken op de waddeneilanden zijn daar een voorbeeld van. Uiteindelijk blijft één plan over: de inpoldering van het wad tussen Ameland en de Friese kust. Dit plan vormt de directe aanleiding voor de oprichting van de Waddenvereniging op 17 oktober 1965 in Hotel Zeezicht te Harlingen. Het is niet zo zeer de natuurwetenschappelijke waarde van de Waddenzee die de oprichters, afkomstig uit kringen van wad-

lopers en wadzeilers, inspireert. Een grotere drijfveer vormt het mogelijke verlies van het kunnen beleven van het grootste aaneengesloten gebied van Noordwest-Europa, waar de mens zich nog nietig kan voelen ten opzichte van de natuurkrachten. Maar voor biologen, die zich bekwamen in de relatief jonge wetenschap van de ecologie, is de Waddenzee één van de laatste gebieden waar men nog natuurlijke processen kan bestuderen die elders in ons land door het toenemend ruimtebeslag van de moderne samenleving verloren zijn gegaan. Dan gaat het snel. In het kielzog van de politieke en maatschappelijke belangstelling die de Waddenvereniging voor het wad weet te mobiliseren, worden onderzoekprogramma's geïntensiveerd, komen veldstations op de waddeneilanden tot stand en vormen wetenschappers de werkgroep Waddenzee. In deze werkgroep genereren wetenschappers de noodzakelijke kennis om uiteindelijk de Nederlandse overheid er van te overtuigen dat de Waddenzee niet ingepolderd, maar als aaneengesloten natuurgebied moet worden beschermd.

wetenschappers bestuderen natuurlijke processen >

Het grote natuurwetenschappelijk belang van de Waddenzee inspireert ook internationaal. In het kader van het Europese Natuurbeschermingsjaar 1970, krijgt de Boschplaat, ontstaan achter de voor inpolderingplannen aangelegde stuifdijk op Terschelling, het Europees Diploma voor Natuurbehoud. In 1971 komt in Ramsar, Iran, de Wetlands Convention tot stand. De deelnemende landen spreken af internationaal belangrijke wetlands te categoriseren en te beschermen. Onderzoekers die zich hebben bezig gehouden met de functie van de Waddenzee voor trekvogels spelen in het tot stand komen van deze conventie een belangrijke rol. Uit onderzoek is dan al duidelijk geworden dat vogels op hun duizenden kilometers lange trektochten wetlands nodig hebben om op krachten te komen. Door de trekvogels heeft de Waddenzee een sterke ecologische relatie met wetlands langs de kust van West- en Noord-Afrika, Spanje, Frankrijk, Engeland en het noorden van Scandinavië en Rusland. De landen die zijn aangesloten bij Ramsar Conventie onderschrijven het 'wise-use' principe: de afspraak om de wetlands verstandig te gebruiken, niet onnodig te exploiteren en de opbrengsten van het menselijk gebruik van de wetlands met name ten goede te laten komen aan de plaatselijke bevolking. Inmiddels is het 'wise-use' concept overgegaan in het bredere concept van de duurzame ontwikkeling.

< vogels markeren het belang van de Waddenzee

In relatief korte tijd, ruim veertig jaar, hebben zich rond de Waddenzee revolutionaire beleidsveranderingen voltrokken. Na drie eeuwen nadenken over mogelijke inpolderingen zette de commissie Mazure in 1974 definitief een streep door alle plannen om van het wad nieuw land te maken. Ook andere ingrepen in het gebied, zoals de aanleg van een buitendijks kanaal in de Dollard, een haven nabij het Balgzand of meest recent, de inpoldering van het kweldergebied in Noord-Friesland zijn door het verzet van o.a. de Waddenvereniging niet doorgegaan. Na het fysieke behoud van de Waddenzee in de zeventiger jaren, stond in de jaren tachtig de milieukwaliteit centraal. Vervuilende industrieën, lozend op de Noordzee en de grote rivieren, konden aan banden worden gelegd, resulterend in een aanmerkelijke verbetering van de waterkwaliteit. In de jaren negentig kreeg met name de natuurkwaliteit van het wad de meeste aandacht, met als meest in het oog springende onderwerpen de effecten van de mechanische schelpdiervisserij en de bodemdaling door gaswinning. Gevoed door discussies over de mogelijke plaatsing van windmolens lag in de jaren daarna het zwaartepunt bij de landschappelijke kwaliteit van het wadgebied. Heden ten dage proberen we invulling te geven aan het beginsel van een duurzame ontwikkeling van het wadgebied.

< windmolens zetten natuurlijk landschap onder druk

In de afgelopen decennia ontwikkelde het toerisme zich ook tot één van de belangrijkste economische pijlers in het wadgebied, i.c. op de waddeneilanden. In 1934 voorzag Thijssen al de toeristische potentie van de waddeneilanden, maar ook het gevaar van ongebreidelde groei. Zo schrijft hij over Texel: '(...) *het is licht te begrijpen dat ieder jaar vele tienduizenden er genot en verpoizing komen zoeken. Die vele*

tienduizenden zijn welkom en op zichzelf doen zij geen kwaad. Maar wel bestaat het gevaar dat zij de winzucht ontketenen en die kan leiden tot velerlei ontwijding en verarming van het heerlijke landschap.' In de jaren zeventig en tachtig had het er de schijn van dat het daadwerkelijk die kant op zou gaan. Het aantal vakantiegangers op de waddeneilanden groeide exponentieel. De voortdurende aandacht in de media voor de Waddenzee en de strijd voor haar bescherming was daar ongetwijfeld mede debet aan. Naast het strand en de duinen ontwikkelen de toeristen ook steeds meer belangstelling voor de Waddenzee. Zo neemt het wadlopen een grote vlucht en de dagelijkse uitzendingen in 1971 over het verblijf van Godfried Bomans en Jan Wolkers op Rottumerplaat houden velen aan de radio gekluisterd. De ontwikkeling van nieuwe verblijfsaccommodatie en mogelijke versterking van natuurgebieden leiden tot grimmige conflicten tussen eilander ondernemers en natuurbeschermers. Uiteindelijk ontstaat een zekere mate van consensus tussen de toeristische ondernemer en de natuurbescherming. Immers, een groot deel van de bezoekers vormt tevens de achterban van Natuurmonumenten, Vogelbescherming of de Waddenvereniging. Het beleven van de ongerepte natuur is voor velen de hoofdreden om een vakantie op de wadden te boeken. Wadexcursies, zeehondentochten en gps-tochten in het duingebied vormen nu een belangrijk onderdeel van het toeristisch product.

het aantal vakantiegangers groeit exponentieel >

Waar staan we nu, na ruim veertig jaar waddenbescherming? En wat vormt de legitimatie voor het instellen van het lectoraat Mariene Wetlands Studies? Welnu, zoals gesteld heeft het beschermingsbeleid rond de wadden een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Dat komt nog eens duidelijk naar voren in het grote waddenboek uit 1976. Dit zeer lezenswaardige standaardwerk, uitgegeven door de Waddenvereniging en Natuurmonumenten, vat voor het eerst alle kennis samen omtrent de internationale Waddenzee en wijdt de laatste hoofdstukken aan een maatschappelijke analyse van de problemen rond de Waddenzee. Centraal hierin staat het conflict tussen mens en maatschappij en de Waddenzee. Volgens deze analyse is de aloude haat-liefdeverhouding tussen mens en zee overvleugeld door het conflict tussen behoud en bescherming van onze leefomgeving en de door consumptiedrift gedreven moderne samenleving, waarin technologische ontwikkelingen het

ondenkbare mogelijk maken: beheersing van de natuur. Ruim dertig jaar later doet deze stelling wat gedateerd aan, hoewel in de dagelijkse discussies over de Waddenzee nog wel relicten herkenbaar zijn van dergelijke conflicten. Denk bijvoorbeeld aan het visserijbeleid. Maar over het algemeen tekent zich nu een nieuwe consensus af. De Waddenzee wordt breed erkend als onvervangbaar natuurgebied en ook anderen dan natuurorganisaties pleiten voor een behoud van het wad.

< waar staan we na 40 jaar waddenbescherming?

Centraal in deze groeiende consensus staat het begrip duurzame ontwikkeling: volgens de gangbare definitie een ontwikkeling die voorziet in de behoefte van de huidige generatie zonder daarmee voor toekomstige generaties hier en elders de mogelijkheden in gevaar te brengen om ook in hun behoeften te voorzien. Hoewel dit begrip borg staat voor vele conceptuele discussies - op dit moment zijn er meer dan honderd verschillende definities van duurzaamheid en duurzame ontwikkeling - zijn we het er inmiddels wel over eens dat binnen duurzame ontwikkeling drie onderling samenhangende elementen onderscheiden worden: sociale, ecologische en economische duurzaamheid, vaak verwoord als 'people, planet, profit'. Als we de ontwikkelingen van de internationale Waddenzee beschrijven vanuit deze drie invalshoeken ontstaat het volgende beeld.

Na eeuwenlang vechten tegen het water en het opbouwen van een bestaan als zelfstandige visser, schipper of boer is de bevolking in de waddenregio de laatste decennia geconfronteerd met dramatische veranderingen. Herstructurering van de landbouw, de drastische achteruitgang van de visserij en de kleine regionale scheepvaart hadden economische stilstand en soms achteruitgang tot gevolg. De bevolking verminderde en daarmee ook de openbare en particuliere dienstverlening. Tegelijkertijd nam het toerisme in de waddenregio een grote vlucht. Op jaarbasis bezoeken nu ruim tien miljoen vakantiegangers en dagjesmensen het internationale waddengebied. Veelal beschouwt men het vreemde vakantiepubliek als indringers, die het authentieke culturele erfgoed van de waddenregio als openluchtmuseum beschouwen. Daarenboven wordt de zee niet langer als vijand en de Waddenzee niet meer als waterstaatkundig probleem gezien. Het vreesaanjagende wad noemt men nu liefkozend 'laatste wildernis' en publicaties van de eilander VVV's bezingen de overweldigende natuur.

Eeuwenlang hebben de bestuurlijke centra het waddengebied links laten liggen. Maar nu bepalen, in de beleving van de plaatselijke bevolking, Europese regels en Haagse wetten tot in detail wat wel en niet mag op het wad. De talrijke nota's, bestuurlijke afspraken en inspanningen van natuurbeschermingsorganisaties ten spijt, gaat het niet goed met de natuur van de Waddenzee. De visstand is sterk achteruitgegaan, inheemse schelpdieren zoals oester en nonnetje worden verdrongen door de Japanse oester, zeegrassen zijn nagenoeg verdwenen, mosselbanken herstellen zich mondjesmaat, schelpdieretende vogels nemen sterk in aantal af, kwelders en duinen vergassen en typische duinvogels zoals de tapuit, grauwe klauwier en velduil worden uiterst zeldzaam.

Vanuit de drie duurzaamheidsinvalshoeken bestaat een sterke drang om de huidige situatie te verbeteren. De bevolking van de waddenregio vraagt om nieuw sociaal en economisch perspectief, het bedrijfsleven zoekt naar wegen om de bedrijvigheid te vergroten en de natuurbescherming zet sterk in op herstel van de verloren natuurwaarden van de Waddenzee. Misschien wel geprikkeld door de bestuurlijke inertie rond deze ontwikkelingen hebben verschillende partijen elkaar inmiddels gevonden en worden concrete projecten ten behoeve van een duurzame ontwikkeling van het waddengebied geformuleerd. Met de miljoenen uit het Waddenfonds als glijmiddel proberen Waddenvereniging, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, LTO, VNO-NCW, Energy-Valley, ANWB en vele anderen vorm te geven aan projecten die een bijdrage kunnen leveren zowel aan herstel van de natuurwaarden als aan de gewenste sociaal-economische ontwikkeling. Is hiermee dan het conflictmodel uit de zeventiger jaren achterhaald en hebben we de Waddenzee definitief maatschappelijk ingepolderd?

een nieuwe consensus? >

Tijdens de 7e trilaterale ministersconferentie op Schiermonnikoog introduceerde de Waddenvereniging het concept Waddenland. In Waddenland werken mensen samen aan een duurzame toekomst van de waddenregio. Vanuit het besef dat de waddenregio ontstaan is door een uniek samenspel van natuurlijke processen en menselijke activiteiten weten de verschillende belangengroeperingen elkaar te vinden. Landbouw, visserij en havengebonden activiteiten zijn gebaseerd op de natuurlijke

mogelijkheden van de Waddenzee. Het toerisme laat mensen kennis maken met de unieke natuur en cultuurhistorie en vormt een afzetgebied voor de duurzaam geproduceerde waddenproducten. Een ambitieus concept dat de ecologische, landschappelijke en cultuurhistorische eenheid van de waddenregio benadrukt en afhankelijk is van het succes van de nieuwe partnerships die rond de duurzame ontwikkeling van het waddegebied zijn ontstaan. In hoeverre dit lonkend perspectief gerealiseerd kan worden is onder meer afhankelijk van de mate waarin de partijen elkaar vinden in de concrete uitwerking van projecten. Lukt dat niet, dan ligt een scheiding van functies en een versnippering van het gebied in het verschiet. De meest kwetsbare natuurgebieden in de waddenregio, zoals het gebied in de omgeving van Rottumeroog en Rottumerplaat, zullen door terreinbeherende organisaties als strikte natuurreservaten beheerd worden, rond de Waddenzeehavens ontstaan economische vrijwaringszones waar natuurlijke omstandigheden worden aangepast aan de marktwerking en het toerisme zal zich meer op groei dan op kwaliteitsverbetering richten. Laat het duidelijk zijn: het lectoraat Mariene Wetlands Studies zal de kennis gaan genereren om de eerste optie verder vorm te geven en te faciliteren. Daarbij vullen de drie organisaties die aan de wieg stonden van dit lectoraat elkaar voortreffelijk aan.

< beschermde natuurgebieden

De door de Waddenvereniging gepropageerde integrale benadering van de Waddenzee als natuurgebied waar mensen wonen, werken en recreëren krijgt door de samenwerking met de CHN een stevig conceptueel fundament. 'Quality of life' en 'sustainability' staan centraal in de opleidings- en onderwijsprogramma's van deze hogeschool. De bijdrage die een duurzame ontwikkeling levert aan de kwaliteit van het leven voor huidige en toekomstige generaties komt o.a. terug in het onderzoek naar effecten van de ontwikkeling van het toerisme voor lokale gemeenschappen. Ook de Hanzehogeschool hecht veel waarde aan duurzaamheid en positioneert zich als kennismakelaar voor het noordelijk bedrijfsleven. Binnen de opleiding civiele techniek, waar in het waddegebied hoogst actuele thema's als havenontwikkeling en vaarwegonderhoud onderdeel van uitmaken, wordt duurzame ontwikkeling gekoppeld aan de uitvoeringspraktijk. Zo herkennen we weer de eerder genoemde drie duurzaamheidsaspecten.

Het lectoraat Mariene Wetlands Studies wil een brug slaan tussen het over het algemeen zuiver wetenschappelijke onderzoek, dat door de universiteiten en academische instellingen wordt uitgevoerd, en de behoefte aan meer toegepast onderzoek van de verschillende belangengroeperingen in de Noord-Nederlandse samenleving. Onderzoek van de Universiteit van Wageningen wees uit dat de grote natuurlijke en landschappelijke waarden de hoofdreden vormt voor een bezoek aan het waddegebied. Tot concrete initiatieven of vervolgonderzoek is het nooit gekomen. De Raad voor Natuur- en Milieuonderzoek constateert in 2006 dat het toerisme uitermate onderzoekslu is. Weliswaar publiceert het aan de CHN verbonden Instituut voor Service Management jaarlijks een rapport over kwantitatieve ontwikkelingen van het toerisme in Noord-Nederland, maar kwalitatieve onderzoeksgegevens zijn sporadisch voorhanden. Interessant in dit verband is een onderzoek van het Institut für sozial-ökologische Forschung (ISOE) in Frankfurt am Main. Met behulp van ruim 2000 diepte-interviews is een typologie opgesteld van de Duitse toerist, waaruit blijkt dat met name de natuur- en outdoorliefhebbers - ruim 14% van de ondervraagden - geïnteresseerd zijn in een vakantie die als duurzaam betiteld kan worden. Ook is men bereid daar meer geld voor te besteden. Een dergelijk onderzoek zou ook voor het waddegebied zeer wenselijk zijn. De uitkomsten kunnen richting geven aan de gewenste duurzame ontwikkeling van het toerisme. Bovendien biedt dit de kans zichtbare vormen van duurzaamheid, zoals bij de bouw of renovatie van verblijfsaccommodatie, te ontwikkelen. Dit onderwerp leent zich goed voor samenwerking tussen de CHN en de Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele techniek van de Hanzehogeschool. Bovendien vormen de resultaten van dergelijk onderzoek een mooi exportproduct bij het concretiseren van duurzame eco-toeristische projecten in wetlands elders op deze wereld.

Binnen het lectoraat zal bestaande kennis ontsloten en nieuwe kennis ontwikkeld worden om richting te geven aan een integrale duurzame ontwikkeling van het internationale waddegebied. Wereldwijd zijn Nederlandse baggeraars en waterbouwers bijzonder gewild. De mens probeert steeds meer grip te krijgen op natuurlijke processen in wetlands: oeververdedigingen worden geconstrueerd, vaargeulen uitgebaggerd en havens aangelegd. En gezien het antwoord dat wij moeten zien te vinden op de effecten van de klimaatverandering zal die wens tot ingrijpen alleen maar sterker worden. Hoewel van inpolderingen geen sprake meer is, grijpt men in de Waddenzee nog dagelijks in. Vaargeulen worden op diepte gehouden, dijken versterkt of verhoogd en nieuwe gemalen pompen het stijgende neerslagoverschot weg. Middels milieueffectrapportage en vergunningverlening vindt een afweging plaats tussen de ecologische en sociaal-economische belangen. Maar de ecologische duurzaamheidsaspecten blijven tijdens de uiteindelijke uitvoering over het algemeen uit beeld. In hoeverre aanpassingen van oeververdedigingen, het verzwaren van dijken, het aanpassen van havens en het storten van baggerspecie een ecologische

meerwaarde kunnen krijgen, zijn in het kader van dit lectoraat bijzonder uitdagende onderzoeksvragen, die ook internationaal van belang zijn.

< duurzame ontwikkeling in de praktijk

Het lectoraat zal zich niet beperken tot de onderwerpen in de onderwijs- en onderzoekspraktijk van de CHN en Hanzehogeschool. Ook met de andere hogescholen in Noord-Nederland kan samenwerking tot stand worden gebracht. Uiteindelijk beoogt het lectoraat de al bestaande en te ontwikkelen kennis op het gebied van mariene wetlands samen te brengen en te verdiepen, kennisvragen vanuit de maatschappelijke discussies over wetlands, nationaal en internationaal, te verbinden met de specifieke werkvelden van de Noordelijke hogescholen en een afstemming van de onderwijs- en onderzoeksactiviteiten op dit gebied tot stand te brengen. Dit sluit goed aan bij de doelstellingen van het Waddenfonds. Ook zal de nodige aandacht gevraagd worden voor de kennis die aanwezig is bij de lokale bevolking en de gebruikers van het wad. Te vaak is de waarde van deze bron onderschat. Zo meldden sportvissers op de Waddenzee al jaren geleden een sterke achteruitgang van de visstand. Het duurde lang voordat dit signaal door de bestaande kennisinstituten werd opgepikt. Het lectoraat wil zich ook toeleggen op het dichten van de bestaande kloof tussen de kennis, ontwikkeld bij onderzoekcentra en de op de praktijk gestoelde kennis. Voor een goed inzicht in alle ontwikkelingen en veranderingen, die zich in het wadden-gebied hebben voorgedaan, is het van belang dat ook deze kennis centraal verzameld en vastgelegd wordt.

Het internationale belang van de Waddenzee als natuurgebied staat vaak op gespannen voet met de complexiteit van het gebruik van het gebied en de veelheid aan functies. Dit maakt van de Waddenzee het meest bestudeerde en meest besproken gebied van Nederland en leidt tot een toenemende behoefte aan kennis. Het lectoraat Mariene Wetlands Studies zal zich de komende jaren inspannen om in deze behoefte te voorzien.

Referenties

- > Abrahamse, J. et al. 1976. Waddenzee, natuurgebied van Nederland, Duitsland en Denemarken. Waddenvereniging/Natuurmonumenten
- > Berkel, van B.M. en J.M. Revier 1991. Mussel fishery in the international Wadden Sea, consistent with $\text{\textcircled{E}}$ wise use,? Landscape and urban planning, 20: 27-32
- > Coeterier, J.F., Buijs, A.E en M.B. Schöne, 1997. Waarde van de wadden. Rapport 569, DLO-Staring Centrum
- > Fey, T. 2002. Wadden, gids voor liefhebbers. Uniepers/Waddenvereniging
- > Revier, J.M. 2006. Waddenland, een nieuw concept in het denken over de bescherming van de internationale Waddenzee. TOPOS,18-4, 42-46
- > RMNO 2006, Duurzaam toerisme. Kennisagenda. Advies A.07
- > Thijssse, J.P. 1924. De eidereend op Vlieland. De Levende Natuur 29: 134-137
- > Thijssse, J.P. 1935. Natuurbescherming op de waddeneilanden. De Levende Natuur 40: 024-027

www.chn.nl - www.hanzehogeschool.nl - www.waddenvereniging.nl